

ШЛЯХИ ВРЕГУЛЮВАННЯ МІГРАЦІЇ: СПРИЙНЯТТЯ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ І ВІДНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ

ЛИПЕНЬ 2024

ВСТУП

Повномасштабне вторгнення в Україну в лютому 2022 року суттєво вплинуло на демографічну та економічну ситуацію в країні, поставивши під загрозу перспективи відновлення України. Війна загострила демографічні проблеми, як-то низький рівень народжуваності та еміграція українців за кордон.¹ За оцінками, 6 483 500 українців зараз перебувають за кордоном.² Країну в основному залишила молодь, зокрема жінки з дітьми, причому, за оцінками, понад 30% українських біженців у Європі віком до 18 років, а 52% — від 18 до 59 років.³ Такі фактори, як мобілізація, в майбутньому також можуть вплинути на показники зростання населення. За даними національного перепису, у 2001 році населення України становило 48,5 млн осіб.⁴ За прогнозами, до 2051 року воно зменшиться вдвічі, до 25,2 млн.⁵

Війна також суттєво вплинула на економіку України, зокрема на спроможність промисловості та бізнесу функціонувати, спричинивши масштабне переміщення населення як усередині країни, так і за кордон, а також зумовивши мобілізацію українців працездатного віку.⁶ Українські роботодавці назвали брак робочої сили своєю головною проблемою, яка затьмарює навіть безпекові ризики та брак коштів.⁷ За оцінками Міністерства економіки та МОП, для досягнення встановлених Урядом цільових показників зростання ВВП протягом наступних десяти років потрібно буде залучити від 4,5 до 8,6 мільйонів додаткових працівників.⁸ Гіпотетичний післявоєнний сценарій відбудови та економічного відновлення передбачає значне зростання потреби в робочій силі.

Врегулювання міграції є важливим компонентом відновлення України, що вирішить проблему дефіциту робочої сили та демографічні проблеми. Демографічні та економічні стратегії, які розробляє Уряд України, серед іншого, визначають необхідність заохочення українців, які живуть за кордоном, до повернення в Україну, підтримки жінок у виході на ринок праці та підтримки ВПО в адаптації до вимог ринку праці в місці їхнього перебування. Хоча ці документи залишаються ключовими компонентами відновлення України, усунення поточного та очікуваного дефіциту робочої сили також вимагатиме ширшого набору пов'язаних із імміграцією інструментів і стратегій.

МОМ підтримує Уряд України у розробленні та оновленні національних стратегій у сфері міграції, демографії та зайнятості. Щоб сприяти розвитку цих політик в Україні, необхідно оцінювати потенційні проблеми та можливості, пов'язані з трудовою імміграцією в Україні, та регулярно актуалізувати такі оцінки мірою розвитку ситуації. **У цьому тематичному нарисі міститься доказова база для розроблення міграційної політики та втручань, а також фактологічні дані про сприйняття трудової імміграції серед населення в цілому та пов'язані з нею проблеми.** У нарисі наведено дані про досвід українців із мігрантами до повномасштабного вторгнення, про те, як населення сприймає приїзд трудових мігрантів у найближчі роки. У нарисі також визначено потенційні перешкоди для інтеграції або причини потенційної напруженості, які вимагають комплексного реагування для сприяння безпечній міграції та соціальній згуртованості.

КЛЮЧОВІ ВИСНОВКИ

-
 Ставлення населення до мігрантів, які прибувають в Україну, загалом позитивне, але залишається обумовленим економічними та культурними міркуваннями.
-
 Більшість визнає брак робочої сили в Україні на сьогодні і вважає приїзд мігрантів корисним для економіки України (73%). Однак загальне населення очікує, що мігранти будуть низькокваліфікованими працівниками, тоді як роботодавці повідомляють про брак як низькокваліфікованих працівників, так і готових кваліфікованих спеціалістів.
-
 Попри передбачувані вигоди, пов'язані з прибуттям мігрантів, основним приводом для занепокоєння є конкуренція за робочі місця (17%). Більше половини населення вважає, що мігрантам слід дозволяти працювати лише в тих секторах економіки, де, на їхню думку, бракує українських працівників. Крім того, 40% населення вважають, що мігрантам не можна дозволяти працювати в освітньому секторі, а 27% проти того, щоб мігранти працювали в секторі охорони здоров'я.
-
 Прибуття трудових мігрантів в Україну викликає більше занепокоєння серед осіб, які зараз є безробітними та шукають роботу, оскільки вони розглядають їх як конкурентів на ринку праці.
-
 Здатність мігрантів розмовляти місцевою мовою вважають найважливішим фактором для інтеграції, який переважає над спільним із місцевим населенням етнічним походженням і спільною релігією.
-
 Люди похилого віку та мешканці сільської місцевості більше стурбовані прибуттям мігрантів до країни. Натомість у молодших людей і студентів позитивніше сприйняття прибуття мігрантів та їхньої підтримки економіки.

¹ [The Demographic Challenges to Ukraine's Economic Reconstruction](#), Maryna Tverdostup, липень 2023 року.

^{2,3} [UNHCR, Ukraine Refugee Situation Dashboard](#).

⁴ [Уряд України, Всеукраїнський перепис населення, 2001 рік](#).

⁵ Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи, Демографічний прогноз обмежений відсутністю необхідних статистичних даних, у тому числі неможливістю фіксувати демографічні події на тимчасово окупованих територіях, а також великою кількістю можливих сценаріїв розвитку нинішньої війни з Російською Федерацією.

⁶ [ILO, Prospects for achieving Ukraine's 2032 GDP target: A labour market perspective](#), вересень 2023 року.

⁷ Міністерство економіки та МОМ, [Результати опитування роботодавців щодо ситуації на ринку праці в Україні](#), 2024 рік.

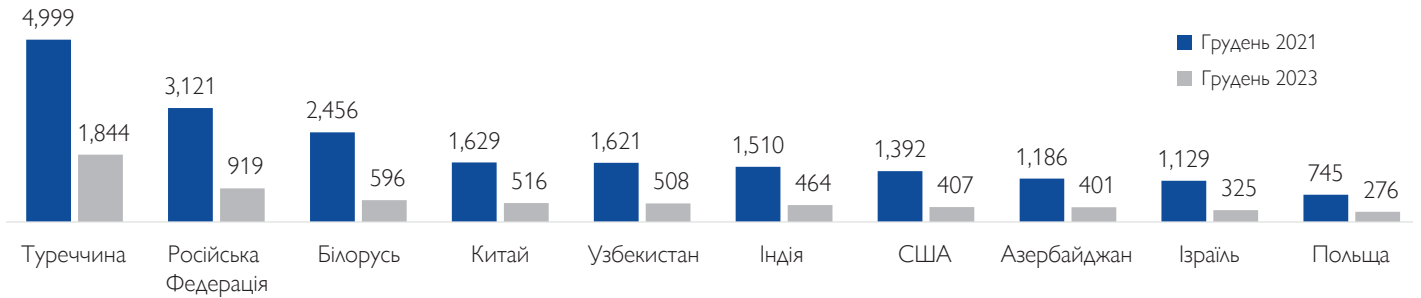
⁸ [ILO, Prospects for achieving Ukraine's 2032 GDP target: A labour market perspective](#), вересень 2023 року; Міністерство економіки, липень 2023 року.

1. ТРУДОВА МІГРАЦІЯ ДО ТА ПІСЛЯ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ

Масштаби імміграції в Україну до повномасштабного вторгнення зменшувалися. На цей процес вплинув початок війни у 2014 році та обмеження, пов'язані з пандемією COVID-19.⁹ У грудні 2021 року Державна міграційна служба (ДМС) зафіксувала 31 299 мігрантів із посвідкою на тимчасове проживання на підставі працевлаштування.¹⁰

Станом на грудень 2023 року ДМС зафіксувала в Україні 9 987 мігрантів із посвідкою на проживання на підставі працевлаштування (рис. 1). Основними країнами походження цих мігрантів були Туреччина, Росія, Білорусь, Китай і Узбекистан. Переважна більшість мешкала в місті Києві та області (58%), а також в Одеській (8%) та Львівській (7%) областях.¹¹

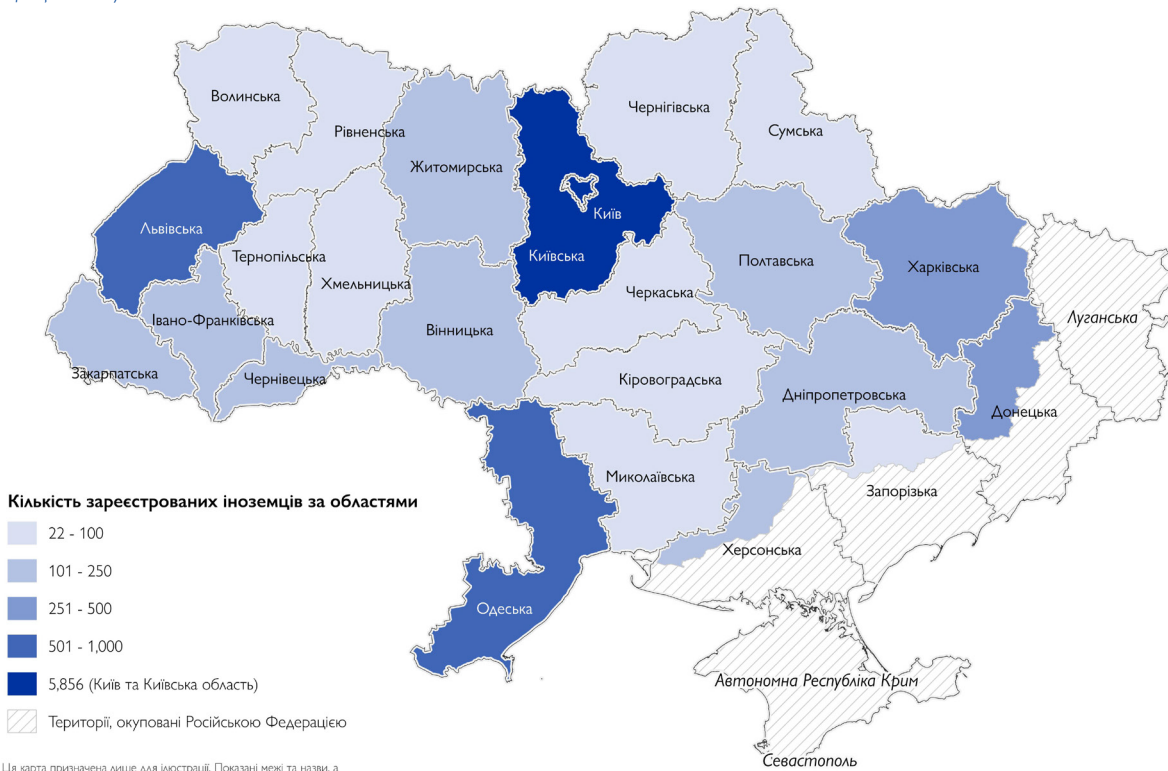
Рисунок 1. Загальна кількість мігрантів (або осіб без громадянства), у яких була посвідка на тимчасове проживання на підставі працевлаштування в Україні, у грудні 2021 року та у грудні 2023 року, за країною походження¹²

В іншому дослідженні дані МОМ показують, що в деяких районах, в яких наразі перебуває відносно велика кількість мігрантів, може не існувати умов для безпечної та сталої трудової міграції.¹³ В Одеській області 69% від загальної чисельності населення, яке працювало протягом 12 місяців до опитування, повідомили, що стикалися принаймні з однією потенційною ознакою трудової експлуатації —

переважно були змушені працювати понаднормово і без договорів — в основному в секторах оптової або роздрібною торгівлі, виробництва, будівництва, сільського господарства, транспорту та складського господарства. Це підкреслює доцільність використання області як територіальної одиниці для цілей політичних і програмних втручань з метою сприяння безпечній міграції та захисту праці.

Мапа 1. Присутність мігрантів із дозволом на проживання на підставі працевлаштування в Україні станом на грудень 2023 року, на основі даних Державної міграційної служби

⁹ МОМ, *Міграція в Україні: Цифри і факти*, 2021 рік.

¹⁰ МОМ отримала дані за запитом до Державної міграційної служби щодо статистики дозволів на імміграцію для постійного проживання в Україні. Дані залишаються обмеженими через відсутність можливості відстежувати реєстрацію мігрантів на не підконтрольних уряду територіях після 2014 року.

¹¹ Ця інформація також не охоплює мігрантів без посвідки на проживання на підставі працевлаштування; наявність посвідки на проживання не обов'язково означає, що особа нині проживає в Україні. Ця інформація також не охоплює мігрантів, які мають посвідку на тимчасове проживання.

¹² МОМ отримала дані за запитом до Державної міграційної служби щодо статистики дозволів на імміграцію для постійного проживання в Україні.

¹³ IOM, *Vulnerability to Trafficking in Persons and Labour Exploitation in Ukraine*, червень 2024 року.

2. СПРИЙНЯТТЯ МІГРАНТІВ ТА ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ УКРАЇНСЬКИМ НАСЕЛЕННЯМ

ДОСВІД ДО ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ

Протягом останніх десятиліть рівень імміграції в Україну був незначний, і, відповідно, про проживання мігрантів у їхній громаді до повномасштабного вторгнення повідомили менше половини респондентів (45%).¹⁴ Найбільше про присутність мігрантів у своїй громаді повідомляли респонденти в Києві (80%), Одеській (56%) та Харківській областях (51%). Про присутність мігрантів у своїй громаді частіше повідомляли жителі міської місцевості (68%) порівняно з жителями сільської місцевості (26%).

Незважаючи на такий обмежений досвід взаємодії з мігрантами, на запитання про їхнє сприйняття мігрантів, які жили в їхніх громадах до повномасштабного вторгнення, більшість респондентів (57%) відповіли, що ставляться до них позитивно або дуже позитивно. Крім того, 39% повідомили про нейтральне ставлення, тоді як лише 3% повідомили про негативне ставлення.

СПРИЙНЯТТЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ІММІГРАЦІЇ В УКРАЇНУ

На запитання про їхню думку про мігрантів, які зараз прибувають в Україну, 47% опитаних повідомили, що це було б позитивним явищем і що воно у них занепокоєння не викликає. Основною причиною позитивного сприйняття нових мігрантів є думка про те, що вони підтримують економіку: **48% людей вважають, що вони приносять користь українській економіці**. Це пов'язано з передбачуваними труднощами, які зараз постають перед українською економікою, причому три чверті респондентів вважають, що Україна зараз відчуває брак працівників у деяких галузях (74%). Хоча суттєвих відмінностей у

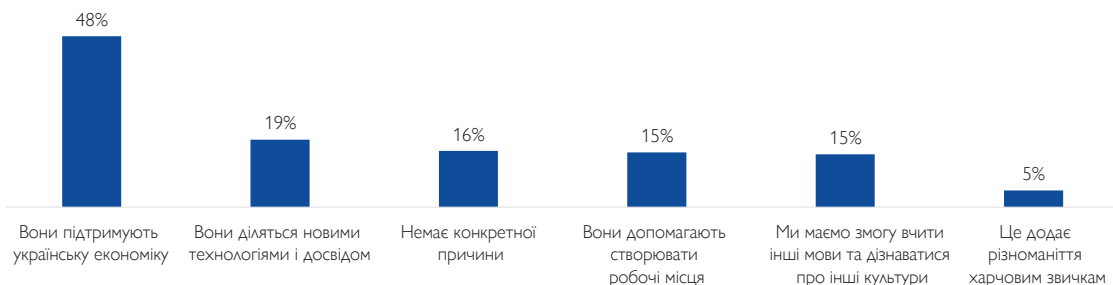
Рисунок 2. Частка осіб, які повідомили, що мігранти проживали в їхній місцевості до повномасштабного вторгнення, за типами населених пунктів

сприйнятті респондентів із різних областей, різної статі та різного віку помічено не було, безробітні респонденти дещо рідше погоджувалися з думкою про брак робочої сили (67%) порівняно з респондентами, які мають власний бізнес, або студентами (80%).

Власники бізнесу також частіше відзначали позитивні аспекти прибуття мігрантів: 30% повідомили, що мігранти принесуть на ринок праці нові технології і досвід, а чверть вважає, що міграція сприятиме створенню нових робочих місць.

Рисунок 3. Частка осіб, які повідомили про позитивні наслідки появи трудових мігрантів в Україні зараз або у найближчому майбутньому

ДЕФІЦИТ РОБОЧОЇ СИЛИ ТА ПОТРЕБИ В ТРУДОВІЙ ІММІГРАЦІЇ

У дослідженні, проведеному у 2024 році за участі роботодавців по всій Україні, 60% роботодавців повідомили про брак кваліфікованої робочої сили як про головну проблему, яку вони пояснили мобілізацією, еміграцією кваліфікованих українців за кордон та своєю нездатністю платити конкурентоспроможну заробітну плату.¹⁵ Внутрішнє переміщення населення також відіграє важливу роль у ситуації на ринку праці: 16% ВПО та 9% осіб, які повернулися, є безробітними, але активно шукають роботу, порівняно з 6% непереміщеного населення.¹⁶ При аналізі підтримки, якої потребують такі ВПО та особи, що повернулися, 47% висловили

потребу у здобутті навичок або отриманні нових кваліфікацій, трохи менша кількість осіб (43%) прагнули здобути практику або стажування, а також отримати консультації щодо працевлаштування та кар'єрного розвитку, а 39% підкреслили потребу в підтримці з пошуком онлайн-роботи. Отже, **невідповідність кваліфікації потребам ринку, про яку говорять як роботодавці, так і особи, які шукають роботу в Україні, залишається важливим фактором при розробленні програм і політик для сприяння економічній стійкості**, оскільки впливає на рівень участі у внутрішньому ринку праці та визначення потреб у трудовій імміграції.

МІГРАНТИ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Крім економічних вигід, які багато хто пов'язує з прибуттям мігрантів, значна частина вбачає в цьому явищі можливість вивчити нові мови та культури (15%), а також урізноманітнити харчові звички (5%). На запитання про те, чи повинні мігранти мати доступ до державних

послуг під час перебування в Україні, більшість людей відповіли «так». Наприклад, 95% вважають, що діти мігрантів повинні мати доступ до державної української освіти, а 92% — що мігранти повинні мати доступ до державних послуг охорони здоров'я.

¹⁴ У рамках цього запитання респондентів запитували про їхній досвід взаємодії з мігрантами незалежно від їхнього статусу (працюють, навчаються в Україні тощо).

¹⁵ Міністерство економіки та МОМ, *Результати опитування роботодавців щодо ситуації на ринку праці в Україні, 2024 рік*.

¹⁶ МОМ, *Опитування загального населення, раунд 16*, квітень 2024 року.

¹⁷ Респондентам дозволяли обрати декілька відповідей на це запитання.

3. СПРИЙНЯТТЯ РИЗИКІВ, ЩО СТАНОВИТЬ ТРУДОВА МІГРАЦІЯ

На запитання про те, що найбільше їх турбує у зв'язку з мігрантами, які прибувають в Україну, майже половина респондентів відповіли, що в них немає приводів для занепокоєння (47%). Ті, хто таки висловлював занепокоєння, найбільше переймалися з приводу того, що мігранти конкуруватимуть із ними за робочі місця (17%). Також деякі переживають, що мігранти не адаптуються до українських культурних норм (11%). Для забезпечення безпечної міграції слід враховувати певні економічні та культурні аспекти.

Частка безробітних респондентів, які вважають, що мігранти підтримуватимуть економіку, була найнижчою серед усіх груп (41%), що свідчить про потенційне джерело напруженості для тих, хто шукає роботу і розглядає мігрантів як потенційних конкурентів на ринку праці. Думка про існування ризику додаткової конкуренції на ринку праці спонукає більшість респондентів висловлюватися на користь певних обмежень щодо влаштування мігрантів у деяких секторах економіки: **63% заявили, що мігранти повинні працювати лише в галузях, де бракує українських працівників.**

Крім того, близько половини респондентів (48%) підтримали заборону мігрантам працювати в певних секторах економіки. Серед тих, хто висловив бажання обмежити сфери, у яких мігрантам повинно бути дозволено працювати, переважна більшість назвали будівництво (91%), промисловість (83%) та сільське господарство (81%). І навпаки, значна частка респондентів була проти працевлаштування трудових мігрантів у таких сферах основних послуг, як освіта (40%) та охорона здоров'я (27%).

Рисунок 5. Частка осіб, які вважають доцільними заборони для мігрантів, за галузями діяльності

4. ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ІНТЕГРАЦІЮ МІГРАНТІВ

ФАКТОРИ, ПОВ'ЯЗАНІ З МІГРАНТАМИ

Респондентів також попросили оцінити характеристики, які вони вважають необхідними для інтеграції мігрантів і прийняття їх до громади, від «неважливих» до «дуже важливих». **Найбільш важливою характеристикою названо здатність мігрантів розмовляти місцевою мовою:** 45% вважали це «важливим» або «дуже важливим». Менше респондентів визначили етнічну чи релігійну однорідність спільноти як важливу або дуже важливу для інтеграції та прийняття: лише 18% в обох випадках.

¹⁷ Респондентам дозволяли обрати декілька відповідей на це запитання.

¹⁸ IOM, *Vulnerability to Trafficking in Persons and Labour Exploitation in Ukraine*, червень 2024 року.

¹⁹ Міністерство економіки та МОМ, *Результати опитування роботодавців щодо ситуації на ринку праці в Україні*, 2024 рік.

Рисунок 4. Що найбільше турбує людей у ситуації, якщо мігранти прийдуть працювати до України зараз¹⁷

РИЗИКИ ТРУДОВОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ

Результати іншого дослідження МОМ показують, що найчастіше працівники стикаються з потенційними ознаками трудової експлуатації в таких секторах економіки: оптова та роздрібна торгівля (16% із тих, хто повідомив про ризики трудової експлуатації), виробництво (15%), будівництво (9%) та сільське господарство (9%).¹⁸ Приблизно 42% респондентів, які мають роботу, стикалися з понаднормовою роботою та роботою без договору чи на підставі неповного договору (22%), а також із недооплатами (7%) і заборонаю перерв (6%). Трудові мігранти мають унікальний набір вразливостей до трудової експлуатації, а тому в політиках і втручаннях у рамках програм має бути приділено належну увагу їх потенційному залученню до цих секторів економіки для сприяння безпечної міграції та захисту праці.

РОЛЬ МІГРАНТІВ В УКРАЇНСЬКІЙ ЕКОНОМІЦІ

Отримані дані вказують на певні протиріччя між ролями, які загальне населення передбачає для прибулих мігрантів — переважно для зменшення дефіциту низькокваліфікованої робочої сили (рис. 5) — і тим, що в рамках національного опитування роботодавці вказали на брак як низькокваліфікованих, так і висококваліфікованих працівників.¹⁹ Відсутність кваліфікованої робочої сили в першу чергу пояснюється виїздом за кордон багатьох висококваліфікованих українців. У той час як 92% респондентів позитивно ставляться до ідеї працювати разом із мігрантами, набагато менше (56%) позитивно оцінили варіант, у якому мігранти будуть їхніми керівниками. **Щоб пом'якшити ризики соціальної напруженості, політики сприяння прибуттю мігрантів до України повинні враховувати ці розбіжності між сприйняттям ролі та місця мігрантів в українській економіці і потребами ринку праці.**

Порівняно із середнім показником по країні жителі західних областей частіше вважали згадані вище питання важливими, що, можливо, підкреслює більші перешкоди для соціальної інтеграції мігрантів і має паралелі з вищою поширеністю сприйняття дискримінації серед ВПО, що переїхали на захід.^{20, 21}

ДЕМОГРАФІЯ ТА СПРИЙНЯТТЯ МІГРАНТІВ

Люди похилого віку частіше висловлювали занепокоєння щодо прибуття мігрантів на роботу до України. Вони мали менше досвіду взаємодії з мігрантами до повномасштабного вторгнення, більше підтримували ідею запровадження певних обмежень щодо їхньої роботи в українській економіці та мали більше приводів для занепокоєння — як економічних, так і культурних — щодо прибуття мігрантів в Україну. 29% осіб віком від 60 років висловилися проти того, щоб мігранти залишалися в Україні на постійне проживання, порівняно з 18% осіб віком від 18 до 24 років.

Натомість молодь і студенти виявилися найбільш привітними та демонстрували менше занепокоєння з питань мігрантів, які приїжджають працювати в Україну. У відповідь на запитання щодо інтеграції з мігрантами молодші респонденти частіше висловлювалися позитивно, особливо в аспекті підтримки української економіки, на якому наголосили 60% респондентів віком 18–24 років порівняно з 47–49% респондентів з інших вікових груп.

Особи, які проживають у сільській місцевості, також частіше висловлювали занепокоєння з приводу мігрантів, які приїжджають працювати в Україну,

ВИСНОВОК

Загалом українці позитивно сприймають мігрантів, що приїжджають у їхню країну. Щоб забезпечити безпечну та гідну міграцію в Україну, необхідно розглянути та вирішити декілька проблем. Більшість людей в Україні вважають доцільним і позитивним залучення мігрантів у секторах економіки з низькокваліфікованою працею і там, де потрібне більше фізичне навантаження. Проте наявні дані свідчать про те, що внаслідок еміграції, переміщення за кордон та інших факторів дефіцит робочої сили в Україні виходить за межі цих галузей. Крім того, через ризики потенційної трудової експлуатації в секторах економіки та регіонах, в яких, ймовірно, працюватимуть мігранти, розроблювані політики повинні забезпечувати безпечні умови праці для прибулих мігрантів. Щоб уникнути потенційної напруги та полегшити врегулювання трудової міграції, слід приділяти увагу

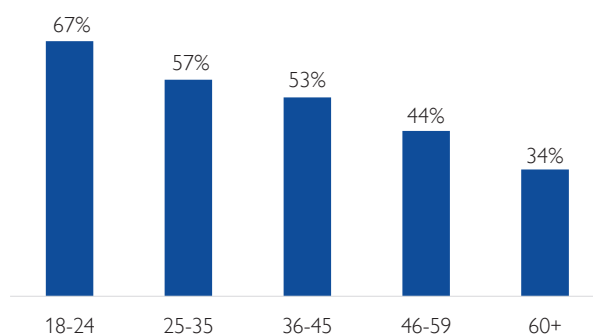
МЕТОДОЛОГІЯ

Дані, представлені в цьому звіті, зібрано компанією MultiCultural Insights на замовлення Міжнародної організації з міграції (МОМ). Дані зібрано в ході телефонних інтерв'ю з респондентами, визначеними під час національного репрезентативного опитування, що охопило 4 000 осіб. Збір даних проводився в березні та квітні 2024 року. Усі інтерв'ю проводилися шляхом набору випадкових телефонних номерів із використанням методу автоматизованого телефонного опитування (CATI), що дало змогу отримати результати із загальною похибкою 1,35% [і довірчим інтервалом 95%]. Опитування охоплювало всю територію України за винятком Автономної Республіки Крим і районів Донецької, Луганської, Херсонської та Запорізької областей, які перебувають під тимчасовим військовим контролем Російської Федерації, де наразі відсутнє покриття українських операторів телефонного зв'язку. Усі інтерв'ю проводили анонімно. Перед початком інтерв'ю респондентів просили надати згоду на його проведення. До груп інтерв'юєрів увійшли як чоловіки, так і жінки. Інтерв'ю проводили українською та російською мовами. Вибір мови залежав від уподобань кожного з респондентів. Для

ключовим аспектом прибуття мігрантів до України є повага до українських культурних практик і традицій, причому 94% зазначили цей аспект як важливий або дуже важливий. **Тому, щоб забезпечити безпечну інтеграцію мігрантів, розроблювані політики повинні враховувати ризики, пов'язані з мовною та культурною інтеграцією мігрантів.**

ніж ті, хто живе в містах. Примітно, що респонденти в сільській місцевості дещо позитивніше сприймають мігрантів (61% порівняно з 55% респондентів у містах), що, можливо, відображає занепокоєння, пов'язане з конкуренцією за обмежені можливості працевлаштування в містах.

Рисunek 6. Респонденти, які знають, що в їхній місцевості до 2022 року проживали мігранти, за віком респондентів

економічно вразливим особам, як-то безробітним, внутрішньо переміщеним особам або ветеранам, яким може знадобитися підтримка для виходу на ринок праці.

Крім вирішення економічних питань, розроблювані політики можуть допомогти посилити інтеграцію та соціальну згуртованість у громадах, сприяючи мігрантам у розумінні місцевих звичаїв і мови. Щоб зменшити ризики соціальної напруги і трудової експлуатації мігрантів, політики та програми повинні бути орієнтовані на населення, яке найбільше стурбоване прибуттям мігрантів, і на ті сектори економіки, в яких загальне населення відчуває найбільшу потребу в праці мігрантів і в яких потенційні ознаки трудової експлуатації є найвищими.

цілей цього дослідження мігрантів визначали як іноземних громадян, які проживають в Україні. Громадяни Росії були виключені з дослідження, щоб уникнути спотворення результатів.

Обмеження. Точна частка неохопленого населення невідома. Особи, які нині проживають за межами України, в опитуванні участі не брали, оскільки їх було виключено з вибірки. Основа вибірки обмежена дорослими, які користуються мобільним телефоном. Невідомо, чи всі телефонні мережі повноцінно працювали по всій території України протягом усього періоду опитування, тому деякі номери могли мати вищу ймовірність набору, ніж інші. Мешканці територій зі значними пошкодженнями цивільної інфраструктури, можливо, меншою мірою представлені у вибірці. Можна припустити, що фактичні потреби насправді більші, ніж ті, про які було отримано інформацію при опитуванні. В опитуванні не брали участі жителі Автономної Республіки Крим (АРК) та районів Донецької, Луганської, Херсонської та Запорізької областей, не підконтрольних Уряду України з 2014 року.

²⁰ Ці висновки відображають подібні висновки за результатами оцінювання ПІООН SCORE, які показали, що люди у західних регіонах менш прихильно ставляться до іммігрантів.

²¹ До західних областей входять: Закарпатська, Львівська, Івано-Франківська, Тернопільська, Волинська, Чернівецька, Рівненська та Хмельницька області.

IOM
UN MIGRATION

GLOBAL DATA INSTITUTE
**DISPLACEMENT
TRACKING MATRIX**

ПРЕДСТАВНИЦТВО МОМ В УКРАЇНІ

